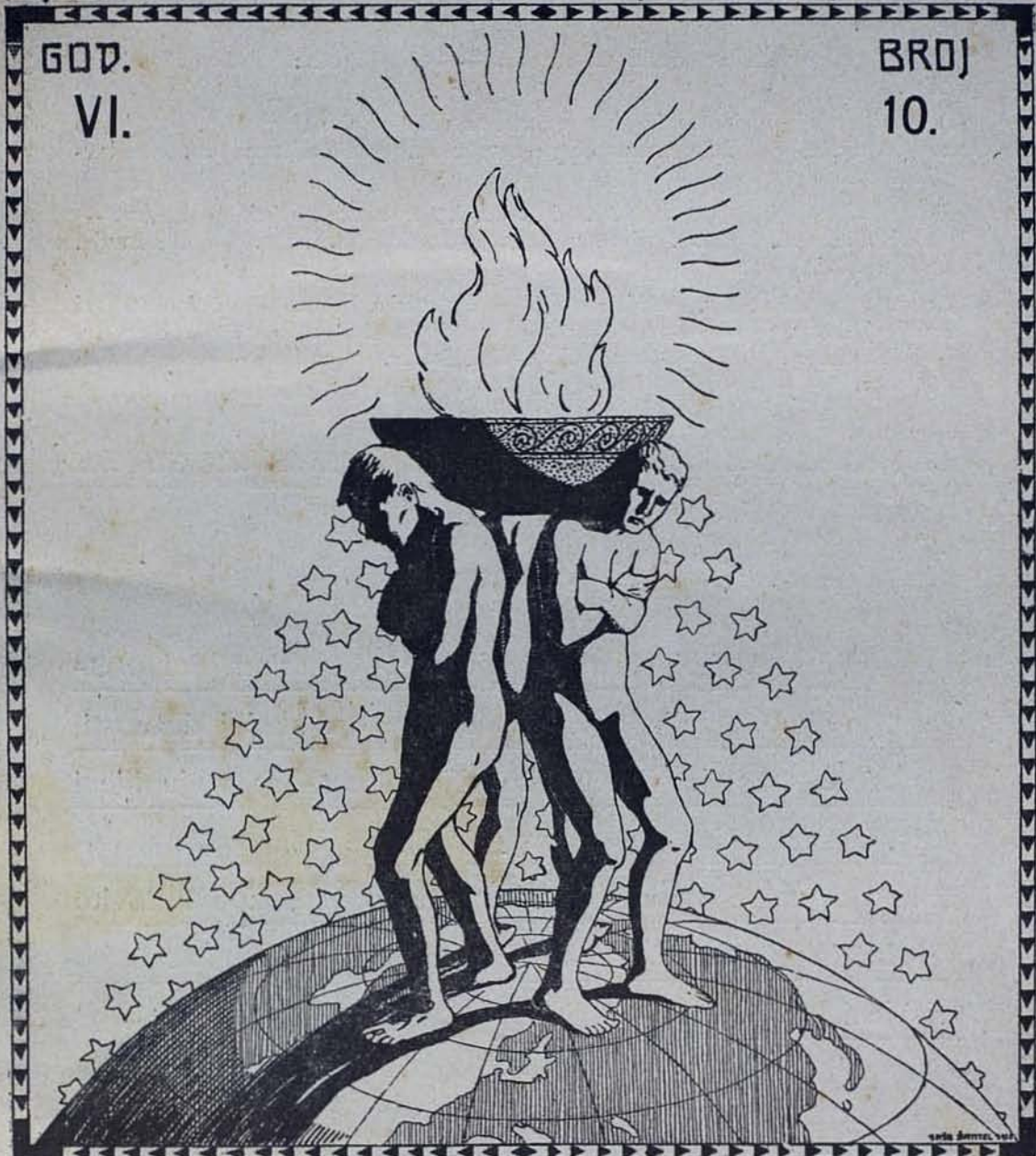

NARODNA PROSVJETA

MJESEČNIK ZA ŠKOLSTVO, PROSVJETU I KNJIŽEVNOST.

GOD.
VI.

BROJ
10.

VLASNIK I IZDAVATELJ:
HRV. UČITELJSKO DRUŠTVO NARODNA PROSVJETA ZA ISTRU U PAZINU

SADRŽAJ:

Rad za prosvjetu, prof. Fr. Novljan. — Prva hrvatska uputa u glasoviranje od Fr. S. Kuhača, Ivan Matetić. — Naše agrarno zakonodavstvo, Dr. Josip Agneletto.

Književni prikazi: Matica Hrvatska. — B. De Prato: Vježbenica talijan. jezika.

Vijesti iz pokrajine: Opet neredi u Kastvu. — Priče za mladež. — Mjesno školsko vijeće. — Škola u Šumbregu zatvorena. — Nekulturni čin. — Glavna skupština.

Lične i školske vijesti: Iz sjednice c. kr. kot. škol. vijeća u Kopru. — Iz zapisnika sjed. kot. šk. vijeća u Krku. — Iz školske službe. — Odlikovanje. Gradnje novih škola.

Razne vijesti: † Fr. Seraf. Kuhač. — † Andrija Fijan. — Dönjoaustrijski zemaljski sabor. — Grozna skupoća. — Narodnost školske djece u Hrvatskoj. — U Kranjskoj. — Osnivanje »Učiteljskih kotar. zajednica. — Štamparska pogrješka. — Po zaključku lista. — **Omot.**

Onu gg., koja nam duguju bud članarinu bud pretplatu, molimo najuljudnije, da se odazovu svojoj dužnosti, te nas ne stavljaju u nepriliku. Naši računi iskazuju lijepi aktiv, a sasvimtim naš dug kod tiskare i „Istarske posujilnice“ dosta je velik. Krivnja je na onima, koji redovito ne plaćaju. Zaostalu članarinu odnosno pretplatu bit ćemo prisiljeni sudbeno tjerati.

SOD.
VI.

BROJ:
10.

Narodna PROSVJETA

Mjesečnik za školsko, prosvjetu i književnost

Ulasnik i izdavaatelj: „Hrv. učiteljsko društvo, 'Narodna Prosvjeta' za Istru u Pazinu“.

Uredništvo nalazi se u Roču (Istra), kamto je slati sve rukopise, a pretplata nekā se šalje Ant. Opašiću, učitelju u Pazinu.   Godišnja cijena 5 K.

Rad za prosvjetu.

Prof. FR NOVLJAN.

Sadašnje se prilike razviše iz pasivne prošlosti stanovništva i iz puste povjesti zemlje, koja nije ni imala ni ostavila viših zadataka i ciljeva.

N. Žic.

Valovi silnoga pokreta za narodnu prosvjetu, koji se moćno valjaju preko Amerike, zapadne i sjeverne Evrope, zapljuskavaju već i obale naše otadžbine, a lagani srh već je prešao po njezinoj površini. Valove mora poznamo dobro, jer su materijalni, pa ih vidimo, čujemo i osjećamo, ali valove uzduha, koji prenose zvuk, valove etira, koji prenose svjetlo, rijetki poznaju, premda ih svi čuju dotično vide. O električnim valovima i ne govorim. Tako je i s valovima raznih pokreta u čovječanstvu: materijalne i grube odmah shvatimo, a duševne odmah shvate samo neki. Ipak je veliki duševni pokret nešto veličanstveno i divno, pa zaslužuje, da ga proučavamo i pustimo, da nam i naše duše probudi i pokrene.

Kad sam pred kojih osam godina u akademskom društvu »Zvonimiru« u Beču svoje predavanje o nastojanju oko narodne prosvjete u Americi, Engleskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Danskoj, Švedskoj i Norveškoj svršio, imala se razviti debata o njem, ali moj kolega g. M., gorljivi radnik na polju prosvjetljivanja puka, zaveze stvar ovim od prilike riječima: »Cijelo predavanje treba štampati kao brošuru, neka naši ljudi: svećenici, učitelji i ostala inteligencija vide, što i kako se drugdje radi, pa ne će misliti, da su to samo naše fantazije. Kad oni tu brošuru pročitaju, sigurno će nam u našem pro-

D/10
1984 Č-46-B

svjetnom radu pomoći, a i sami će se toga posla prihvatiti.« Mene su te riječi živo upekle, jer su odviše ružno svjetlo bacile na školovane naše ljude. Istina je, da svaki narod malo ima velikih i samostalnih pokreta. Naročito su mali narodi odsuđeni, da primaju poticaje izvana iz tuđine, ali nijesam nikako mogao vjerovati, da je naša inteligencija tako strašno nesamostalna, te ne bi znala ocijeniti rad po nutarnjoj njegovoj vrijednosti, već mora čekati sud iz tuđine. Nijesam mogao pojmiti, da bi naši obrazovaniji ljudi htjeli samo oponašati, a ništa stvarati, samo reproducirati a ništa producirati. I drugi su zahtijevali, neka predavanje štampam, a ja ne htjedoh.

Gosp. M. nije Istranin, a kasnije sam se uvjerio, da po ljudima jednoga kraja nikako ne smijemo suditi prilika čitavoga naroda našega. Ipak moram priznati, da sam vidio gospode, što se koči, a na svojim nogama ne stoji; promatrao sam ljude, koji kao majmuni bježe za tuđim mislima, jer svojih nemaju, koji oponašaju tuđe čine, a kao papige govore naučene riječi, ali kod istarske sam inteligencije vidio, da u srcima nosi mnogo žive ljubavi do naroda svoga. Ljubav se uvijek ne pokorava razumu, ali u nuždi učinit će za ljubljenu narod sve. Prvi su pokušaji prosvjetnoga rada u Istri bili pozdravljeni sa simpatijama, pa se nadam, da će se taj pokret kod nas razmahati, ali već na početku moramo biti na čistu, da se veliki čini ne stvaraju samo srcem, a naročito kod nas znade oduševljenje dosta brzo jenjati, pa onda uquine i rad, koji je u njemu začet. Toga radi počnimo se odmah ozbiljno pripravljeti za to veliko djelo naše budućnosti, da ga onda poduzmemo i srcem i umom i svom dušom svojom!

Za čim teži prosvjetni rad?

Mnogi misle i govore a negdje i zahtijevaju, da čitav prosvjetni rad mora nastojati, da pridigne gospodarsku obrazovanost puka. »Držite vi«, kažu, »predavanja narodu, kako će obrađivati svoja polja i vinograde, kako će čistiti bačve, pretakati i čuvati vino, kako će saditi i cijepiti voćke, kljaštriti uljike, uređivati vrtove, gojiti marvu« itd. itd. Shvaćanje je to u temelju svom pogriješno: svako takvo predavanje bilo bi isto toliko prosvjetno, koliko i ono, u kojem bih nekoga poučavao, kako će iz svinjske kože sam izrađivati opanke — diže produktivnost naroda, a ne prosvjetu. Razlika je ipak ta, što ću opanke izrađivati učiti onoga, koji to želi, pa će naučiti te zazbilja postati produktivnijim, dok obično gospodarsko predavanje u našim prilikama odzvoni u prazninu, budući da mu slušaoci ne vjeruju a i ne shvaćaju, ako nije popraćeno praktičkim pokazivanjem. O tome bi mnogo znali pripovijedati gospoda učitelji poljodjelstva. Jedan mi je od njih nedavno pripovijedao, kako mu neki seljak nikako nije htio vjerovati, što ga je poučavao: »A, kako ćete«, veli, »učiti mene vi, gospodin, koji nikada nije kopao!« Moj učitelj, ne budi lijen, prihvati plug, koji je baš bio upregnut, pa kaže seljaku, neka potjera volove,

da malko zaore. Tako izore par brazda, a od onda je seljak s njime govorio s drugim pouzdanjem. Seljak je u svome radu vrlo konservativan, a drukčije biti ne može, jer ono, što zna, naučio je u znoju lica svoga, pa ne će toga zbaciti za volju bilo kojega gospodina. Ona tvrdoglavost ima dubljih korijena u duši našega čovjeka, pa je moramo razviti i oplemeniti, da bude temeljem naše narodne ekzistencije. Razni kongresi za pučku prosvjetu zaključiše, da pučka predavanja nesmiju dirati u gospodarski rad pojedinca. Vidjet je dakle, da naš narod nije osamljen u svojoj konservativnosti. Prosvjeta ide za tim, da razvije duševne sposobnosti naroda, da mu oplemeni srce i um te ga učini sposobnim za duševni život i rad. Kad ljudi shvate vrijednost znanosti i umjetnosti, kada budu znali ocijeniti novovjeke izume, kada postignu povjerenje u se i u svoje sposobnosti, kad uvide, kako raste uspjeh i u čemu treba tražiti napredak, kad budu sposobni ne samo svoje misli jasno saopćivati drugima nego i misli pretvarati u čine, onda će se gospodarstvo razvijati samo po sebi prirodnim putem.

Drugo pogriješno shvaćanje je, da prosvjete treba samo prostomu narodu t. j. radnicima i seljacima, pa prema tome i naziv »pučka prosvjeta«. Našim školama s raznih strana prigovaraju, da mladež prenatrpavaju kojekakvim beskorisnim znanjem. Teško je prosuditi, što je u tom pogledu korisno a što beskorisno, ali nema sumnje, da je mnoge obuzela pohlepa za zgrtanjem dobara, pa jedni zgrću novce, a drugi znanje, te se ne brinu, da li uslijed toga u njima ne strada čovjek. Narodna prosvjeta ne prezire niti duševnih niti tjelesnih dobara, ali nastoji, da ih pojednako po narodu porazdijeli tako, da svakoga pojedinca harmonički razvije te izbrusi njegov karakter, a ovakve savršenije pojedince združuje u harmoničku narodnu cjelinu. Zato je potrebno uzajamno djelovanje. Pučka predavanja n. pr. poučavaju sve slušatelje, ali i onoga koji predaje, pa ako predaje doktor, pravo je, da ga uz profesora, svećenika, radnika, seljaka, učitelja, đaka i dr. sluša i doktor. U debati neka slušatelji iznose svoja mnijenja, pa će mnogo doprinijeti razvoju prisutnih. Ali i kad bi predavao radnik, bilo bi pravo, da ga slušaju akademski obrazovani ljudi i radi sebe i radi njega. Poznam seljakâ, o kojima mogu mirne duše reći, da su obrazovaniji i prosvjetljeniji od mnogoga akademski školovanoga čovjeka. Kakva je kultura nekih ljudi, pokazuju ove riječi, što sam ih čuo od nekoga gospodina: »Ja ne bih«, kaže, »pred prostim čovjekom, a još manje pred čitavim skupom ljudi priznao, da nešto ne znam. Pita li me netko, a ja toga ne znam, odgovorit ću okolišajući tako, da se izvučem iz stupice; neka prosti čovjek misli, da ja sve znadem, pa će preda mnom imati rešpekt!« Ovo je priznao iskren čovjek, ali ih ima vanredno mnogo, koji tako rade, a ne će priznati. Pravi će prijatelj prosvjete otvoreno reći: »Ne znam«, a ne će nikoga zaludivati — oprostite izrazu! — zakučicama i sofizmima, ta niti

svi ljudi čitavoga svijeta ne znadu svega, sam Gospod Bog zna sve. Nije sramota ne znati, već je sramota u neznanju ustrajati, kad imamo prilike poučiti se. Ovaj rad za prosvjetu nastoji svakomu pružiti prilike, da se pouči, pa je pravo, da se takva prosvjeta zove »narodna« a ne »pučka prosvjeta«.

Neki naši inteligentni ljudi misle, da je za prosvjetni rad u narodu sposoban svaki, koji ima nešto znanja i dosta ambicije. To je posve krivo, jer ako se učitelj mora na učiteljištu četiri godine ozbiljno pripravljati za svoje zvanje učeći didaktiku, pedagogiju i praktično se vježbajući u vježbaonici, ako profesor iza osam gimnazijskih razreda mora još četiri godine ozbiljno proučavati svoju struku, a uz to učiti filozofiju, psihologiju i pedagogiju, te iz toga polagati državne ispite, a onda se još godinu dana vježbati u pedagoškom seminaru, dotično obavljati pokusnu godinu, pravo je, da se i prosvjetitelji naroda ozbiljno pripravljaju za prosvjetni rad. Kad bismo živjeli u drugim prilikama, osnovali bismo seminar za narodnu prosvjetu, a ovako ne možemo na ino, nego postaviti na dušu svakomu pojedincu, koji kani raditi na polju narodne prosvjete, da se ozbiljno sprema za uzvišeno svoje nastojanje. Nitko neka ne misli, da je za narod sve dobro!

Ovoliko o tom radu posve općenito. Sada nam se nameće pitanje, da li je takav rad potrebit i nama u Istri?

Potrebit nam je ponajprije poradi narodnoga održanja. Kako je Istra prepuna prirodnih krasota i vanredno zgodno položena, dolazi k nama svake godine mnogo stranaca. Eto nam lječilištâ: Opatija, Volosko, Lovran, Mali Lošinj, Baška, Brioni, Portorose, a razvit će ih se sigurno jošte više. Narod hoćeš nećeš dođe pod upliv tih tuđinaca, pa često i podliježe, a podleći će posve, ako se na vrijeme prosvjetom ne osovi na svoje noge.

Potrebit nam je takav rad poradi moralne jakosti. Poznato je, da čovjek radom rasvija svoje mišice i čuva svoju tjelesnu snagu. Tako je i u duševnom pogledu: tko duševno ne radi, ne razvija svojih duševnih sposobnosti, sigurno će duševno zakržljaviti. U duševnoj zakržljalosti rađaju se kojekakvi moralni izrodi, pa jao narodu, koji duševno propada.

Već je rečeno, da prosvjeta nužno pospješuje i gospodarski razvoj. Želimo li dakle, da nam narod jednom bude gospodarski jak i neovisan, dižimo mu prosvjetu!

Taj nam je rad potrebit i radi nas samih i radi svakoga pojedinca. Samo prosvijetljen čovjek shvaća ljepotu prirode i umjetnosti, pa će i svoj obol doprinijeti, da nam otadžbina bude još ljepša, a narod umjetnošću bogatiji. On će znati ocijeniti vrijednost ljudskoga rada u svim područjima, pa će i svoje narodne radnike shvatiti i podupirati. Prosvijetljen će se čovjek radovati nad svakom spoznajom istine, a činit će dobro poradi dobra samoga.

Među takvim će nam ljudima biti život ugodan, koliko je to na ovoj zemlji moguće.

Tako smo se približili vrhuncu čovjekova nastojanja — do težnje za srećom! Može li prosvjeta učiniti čovjeka srećnim? Odgovor je kratak: ne može, jer svaki sam nosi sreću u srcu svome, ondje je mora tražiti i naći, ona nije izvan njega, pa mu je nitko dati ne može. Prosvjeta mora čovjeku očuvati čistoću srca, razvit mu čvrstu volju, da čini dobro i druge usrećuje — u sreći drugih oživjet će i sreća u srcu njegovu. Prosvjeta ima razviti potpuno harmoničke karaktere, a takvi će srećno jedan uz drugoga živjeti.

Težnje narodne prosvjete prikazat ću možda najbolje ovom slikom: Kad vinova loza procvjeta, sav se uzduh napuni ugodnim miomirisom. Mi onih malih cvjetića, što šire svoj miris po okolici, i ne vidimo, a ne bismo ih ni zamjetili, kad bi svaki od njih stajao osamljen, pa i desetak njih slabo bi mirisalo; ali kad ih je toliko, te se sakupiše u grozdove, a svaki iz sebe daje, što može, zasiti se uzduh milim mirisom, koji nam širi grudi, razveseljuje misli i opaja dušu. U takvoj atmosferi hodamo srećni: poj slavuja miliji nam je, poljski cvijet uz cestu više nas veseli, a kad zatreperi prva zvijezda na nebu, dušu nam obuzme neko neopisivo blaženstvo i zadovoljstvo, što smo živi te se možemo diviti veličanstvenim djelima Svevišnjega. Takvu divnu mirisavu atmosferu ima stvoriti narodna prosvjeta. Kako će se u njoj lakše disati, raditi, stvarati i biti srećnim!

Tko je uvidio potrebu i vrijednost rada za narodnu prosvjetu, neka ne kasni, nego odmah neka se prihvati posla: neka počne najprije sam sa sobom. Nije moguće, da će netko drugoga preporučati, ako prije sam sebe ne preporodi; nije moguće, da će netko narod prosvjetljivati, ako sam nije prosvjetljen. Kad smo dovoljno pokročili u izgrađivanju sama sebe, razvijmo svoju djelatnost u svojoj najbližoj okolici, a onda kao ono malo neugledno cvijeće okupljat ćemo se u grozdove, grozd će do grozda mirisati mirisom prosvjete i napunit će svu našu narodnu atmosferu!

Ove ću retke završiti riječima gosp. prof. Žica, koji u zadnjem broju »Narodne Prosvjete« za Istru izvrsno kaže: »Sadašnje se prilike razviše iz pasivne prošlosti stanovništva i iz puste povjesti zemlje, koja nije ni imala ni ostavila viših zadataka i ciljeva*«). Ako je ovo istina, a istina jest, onda se svakolika hrvatska i slovenska inteligencija Istre u ovo mora zamisliti, pa kad promotri sadašnje stanje svoje uže domovine, osjetit će kategorički imperativ: stvarajmo svome narodu viših zadataka i ciljeva!

*) Narodna Prosvjeta, god. VI. br. 9. Str. 191.

„Prva hrvatska uputa u glasoviranje“ od Fr. S. Kuhača.

IVAN MATETIĆ.

Prigodom smrti zaslužnoga Hrvata Fr. S. Kuhača sveta nam nalaže dužnost, da se osvrnemo i na njegovo djelo «Prva hrvatska uputa u glasoviranje».

Većini Hrvata, pa ni onima koji se bave ili se kane baviti glasoviranjem, nije poznato ovo znamenito djelo prvoga i najvećega našega muzikologa. A bit će poznato valjda svakome od nas, da je pokojni Kuhač bio i dobar glazbenik i dobar pedagog. Ovo posljednje osobito je važno baš za one, koji žele imati pri ruci valjanih udžbenika. Istaknut nam je i to, da se je Kuhač dao na sastavljanje ove upute tek nakon četrdesetgod. prakse kao učitelj glasoviranja. Radio je tute s najvećom pomnjom imajući sveder na pameti pedagoški momenat i — narodni duh u melodijama, koje je upotrebio u svojoj uputi.

Čujmo što veli u predgovoru svoje upute kao Hrvat i kao iskusan pedagog.

»Često sam čuo kako se hrvatski rodoljubi tuže, što naš građanski svijet nema simpatije i ne haje za hrvatsku narodnu glazbu, a ipak tvrde ne samo domaći glazbenici i ini Hrvati, koji poznadu našu glazbu, nego i tuđinci, da je naša narodna glazba lijepa, bogata i samonikla, te da se s njome mogu izraziti sve pojave čuvstvenoga života. A znajući to, pitaju oni: Što je uzrok takovu nehajstvu? Odgovor na to ne može da bude drugi nego ovaj:

»Građanska mladež, koja glazbu uči, odgojena je u tuđem glazbenom duhu. Učitelji te mladeži ne priviknu je odmah s početka na hrvatske melodije i hrvatski glazbeni ukus, nego na tuđe melodije i tuđi ukus. Pošto su pako prvi utisci u mladahnu dušu trajni i za cijeli život mjerodavni, to dobiva glazbeni odgoj naše mladeži već u prvoj godini obuke nehrvatski pravac, kojeg se u muževnoj dobi ne može uz najbolju volju otresti posvema.

Pa ako kašnje ta bivša hrvatska omladina i hoće da iz patriotskih razloga pristane uz našu narodnu glazbu, to joj sjedi u kutu srca uvijek tuđinac kao zloguk, koji zaprečuje i onemogućuje, da uzljubi hrvatsku glazbu svom dušom i srcem.

Isto je opaziti u onih, koji se u mladosti priviknu na tuđi, a ne na hrvatski jezik. Pa ako kasnije i umiju iščupati iz svoga srca tuđi jezik i tuđu glazbu, mogu to polučiti samo uz veliku samozataju i uz teške borbe sa samim sobom.

Drugo je, ako u odraslim godinama učiš koji tuđi jezik i glazbuješ tuđu glazbu, jer tada ne ćeš uza sve štovanje za tuđe narode izgubiti ljubav za svoj jezik i za svoju narodnu glazbu. Dapače ako te sudbina baci u drugu

zemlju, gdje nikada ne čuješ mili zvuk jezika i glazbe tvoga naroda, ali gdje te iza godina i godina najednom nagovori tko hrvatski ili ti pjeva hrvatsku popijevku, bit ćeš ganut do suza, a mladi tvoji dani pomolit će se pred tvojim očima kao čarobna slika.

Nije dakle prazna riječ, kada velimo, da smjer i pravac glazbene obuke hrvatske mladeži mora biti s prvine čisto hrvatski, kako je to u pučkim našim školama u pogledu jezika. A bude li to, tada se nemamo bojati, da ne će buduće generacije imati simpatije za našu narodnu glazbu, koja je toli eminentna hrvatska umjetnost koli i hrvatska poezija».

Na dalje čitamo: «Pri izradbi te upute oslonio sam se na pedagoško svoje iskustvo, koje sam si stekao podučavajuć više od 40 godina praktičnu glazbu. Što se pako metode tiče nisam se držao ni starijih ni novijih ni najnovijih uputa u glasoviranje, nego one metode, koja rabi učiteljima pučke škole.

Jer ako su autori raznih glasovirskih uputa često puta i učeni glazbenici, ili slavni glazbotvorci ili na glasu virtuozni, ipak nisu tako vrsni pedagozi, kakvi su učitelji naših srednjih, naročito pako naših pučkih škola.

Da se čitaoci sami uzmognu osvjedočiti kako se ne metodički podučava početnik u glasoviranju, spomenut ću ovdje samo nekoliko slučajeva, uzetih iz najviše upotrebljenih tuđih knjiga.

U svim glasovirskim uputama sastoje prve vježbe i prvi glazbeni komadići od ovih glasova:

c, (dvaput podcrtani) d, e, f, g, u našoj uputi sastoje pak od ovih: e, (na prvoj crti) f, g, a, h. Zašto? Zato jer ja scijenim, da se kajde moraju učiti počam od prve crte kajdovlja, te da i tipke glasovira treba tumačiti od sredine tipeža, t. j. od ključanice, gdje se nalazi glas za kajdu prve crte. Ako počinjemo prve vježbe sa glasovima dvaput podbrisanu oktave, to mora učenik, prije nego udara prvi glas u glasovir, učiti najmanje deset raznih kajda (počam od prve crte do kajde, koja stoji nad crtovljem). No kakva je to metoda, koja uči početnika i takve kajde (pet prvih), koje on kroz mjesec dva upotrebljavati ne će? Time pak, što početnik ne uči prosuđivati mjesto pojedinih tipaka od glasa, koji stoji u kajdopisu na prvoj crti, nego od kajde treće praznine, ne će imati na tipežu pravog uporišta i ne će sigurnoću znati ni kašnje, u kojoj se oktavi koji glas (kajda) na glasoviru nalazi.

Učitelj, koji uči dijete čitati, ne će ga najedamput učiti deset raznih pismena, nego dva, tri, te će ova međusobom raznoliko spajati, da postaju slogovi.

U nekim glasovirskim uputama, proglašenim pedagoškim remek-djelima, dolaze već na trećoj, četvrtoj stranici osminske i šesnajstinske kajde, «all'ottava», premjestilice, predrazi i sazvući, a malo dalje i basovne kajde.

U našim početnicama pučke škole ne uče već na trećoj stranici velika i mala pismena, niti pismena od razne tipografske veličine (osmine, šesnajstinke), kamo li skratice, elizije, sastavljene riječi («all' ottava», akordi), još manje pak latinska, ćirilaska, gotska pismena (guslene i basovne kajde), već samo jednu vrst.

Mal ne u svim uputama nalaze se s početka takve vježbe i komadi, u kojima se upotrebljavaju za iste glasove uvijek isti prsti. Posljedica toga jest, da učenik čita samo brojku prstometa i ne pogledav kajde. U našoj uputi dolaze već s početka na jednu te istu tipku razni prsti, tako da je učenik primoran najprije čitati kajdu».

Ima još mnogo toga, što govori u prilog ovoj uputi, no ja ću da spomenem samo još jedno.

Pokojni je Kuhač pripravljaio po svojoj uputi kanonika Vučetića, pa premda je taj njegov učenik bio već u odmakloj dobi, ipak je vrlo naglo napredovao. Postao je kasnije i ravnateljem glazbenoga zavoda, a pitomcima «strašilom rad svoga glazbenoga znanja i umijenja».

Napisao sam ovo za naše ljude, koji se bave glazbom, da u njima pobudim interes za ovo znamenito naše djelo. Kuhač je sav svoj vijek posvetio glazbi. On je neumorno radio na tome polju i sve je svoje potrošio kadno je sakupljao «Južno-slovsjenske popijevke». Na nama je da mu se odužimo. Učinit ćemo to, nabavimo li si njegova djela.

Naša učiteljska škola u Kastvu imala bi prva prednjačiti. Ne ću i ne mogu da shvatim zašto tamo ne upotrebljavaju naše upute. Zašto se ne uvede bar u dva niža tečaja? U trećem tečaju nek se slobodno pređe na druge upute. «Kad bi đaci imali zdravog temelja, lakše bi napredovali u orguljanju, a mogli bi obučavati i početnike u glasoviranju. A pošto se i na selu nađe po koji kaputaš, koji bi htio da mu djeca uče glasovirati, bilo bi to učitelju lijepa nuzgredna privreda. Kad bi se pak učitelj sam htio usavršiti u glasoviranju, evo mu temelja, na kome može lako dalje graditi».

Naše agrarno zakonodavstvo.

Dr. JOSIP AGNELETTO.

Nakon seobe naroda nalazimo u srednjoj Evropi kao kod Slavena, tako i kod Germana slobodni seljački staleš, koji živi obično u komunistički uređenim zadrugama, koje su se zvale kod Slavena: župe, zadruge i mir, kod Germana: Sippe.

Razvojem zadruga rasla je potreba diobe zajedničkog imanja, osobito obrađenog polja, dok su međutim šume, sjenokoše i pašnjaci ostali zajednička vlast

(Allmende). Početkom dobe Franaka opažamo već razvijanje velikog posjeda u rukama državnih vazala; uvođenje konjaničke vojske (Karl Martell) je početak plemstva i propadanje seljaštva, koje bijaše prisiljeno, da žrtvuje svoju osobnu slobodu, te je postalo na pô ropsko i podvrglo se veleposjedniku, da se tako riješi teških vojničkih tereta, koji su osobito za Karla Velikoga narasli do nesnosne visine. U to doba padaju prvi počeci srednjovječnog feudalizma, nastalog tako, da je država svoja ogromna imanja podijelila među vazale, pridržav si vrhovno vlasništvo.

Vojne Karla Velikoga dovele su seljaštvo do potpune propasti, ali se zatim opet počelo dizati te postiglo osobnu i gospodarsku slobodu. No početkom je XI. stoljeća pao seljak opeta na prijašnji stepen ropstva, a poradi gospodarske krize, nastale uslijed slabih ljetina, te uslijed hiperprodukcije žiteljstva.

U toj stagnaciji stupili su naprijed dva konsumenta seljačkog pučanstva: s jedne strane križarske vojne, a s druge početak razvoja tržišta i gradova. Potreba radničkog stališa povećala je i vrijednost njegove radničke sile; vlastela morala su za obrađivanje svojih zemljišta tražiti seljačke zakupnike pod povoljnim uvjetima, što je podiglo seljačko blagostanje. Njihova su se prava upisala u urbarije; desetina i rabote nisu bile stroge, i seljaci su u ono doba živjeli razmjerno bolje nego danas.¹⁾

Novčani razvoj na teret naturalnog gospodarstva, uvedba plaćene vojske, novi porezi te slabo stanje vlasništva uvijek je više pritiskalo i teretilo novčanim porezima i rabotama seljački stališ. Vlastelinstvo, koje je prije živjelo od bojnog plijena, bilo je vezano na svoj posjed, koje je seljak morao uzdržavati. Duševno, tjelesno i gospodarsko propadanje poticalo je taj stališ u srednjoj Europi, da traži svoja stara prava i počela je doba seljačkih buna.²⁾ Ali njihova sudbina nije promijenila prijašnjeg stanja! Pomoć došla je tek od onog velikog pokreta proti feudalnoj državi i naziranju srednjovječnome, od borioca za ljudska prava, za prirodno pravo i slobodu pojedinca. (Hugo Grotius 1583. do 1645.; Thomas Hobbes 1588.—1679.; John Locke 1632.—1704.; Montesquieu 1689.—1755. etc.).

Međutim, kad je merkantilizam (Colbert) seljaštvo doveo do ruba propasti, Physiokrati svojom naukom — da blagostanje naroda ovisi od prirode, od zemlje, da je samo seljački stališ produktivan, a drugi svi sterilni, da je seljački stališ onaj, koji državu uzdržava — upozoruju državne faktore na važnost tog stališa. Ove nauke bile su bazom prosvjetljenog absolutizma, kojeg je reprezentant Josip II.

Pomoć seljaku, pak osobna sloboda pojedinca, osobito seljaštva, bio je njegov princip, buduć je to stališ, koji državu sačinjava. Njegova je država regbi bila država blagostanja (Wohlfahrtsstaat).

¹⁾ Landesordnung Saksonskih vojvoda ex 1482. u »Neue Zeit« 1906.

²⁾ u Kranjskoj 1515; usto kod nas: Turci i mletački ratovi.

S povoljnim stanjem seljačkih masa združena je promjena tehnike kod obrađivanja, veća produktivnost i blagostanje čitavog pučanstva. Zato je on, nakon pokušaja Marije Terezije od god. 1768. svojim patentom od 1. XI. 1781., učinio prvi korak, kad je olakšao baštinjenu podvrženost te dao seljaku slobodu seobe, biranja zvanja i ženidbe. Važnost toga patenta uviđamo tek onda, kad si predočimo, da je u 18. stoljeću bio seljak gospodarski i osobno neslobodan. Vlastelin bijaše vrhovni vlasnik cijeloga zemljišta, a seljak bijaše samo uživatelj, te mu dužnost bijaše raditi i trpjeti.

Bijaše dvije vrste vlastele: takve, kojoj je seljak davao godimice samo dio priroda kao rentu (Grundherrschaft), te takve, kojoj morao obrađivati sva polja, činiti radotnu, plaćati rentu u novcu i naravi, podnašati okružna prava itd., tako te je takav vlastelin vodio kapitalističku produkciju i plodove prodavao konsumentima po gradovima. On je bio sudac i gospodar tlačnog seljaka kao nasljednog zakupnika.

Početak 19. stoljeća, poticana od slobodnih država američkih i uspjele francuske revolucije, koja je 4. augusta 1787. strogo i bez ikakve odštete ukinula sve privilegije plemstva, počela je i srednja Evropa, Njemačka i, osobito, Austrija, zahtijevati svoja ljudska prava i oživotvorenje principa: jednakosti i slobode.

Došla je god. 1848. i austrijski su narodi zahtijevali svoja prava: konstituciju i osobnu, kao i gospodarsku slobodu za pojedinca.

Zahtjevi seljačkog stališa obuhvaćali su:

1. osobnu slobodu seljaka,
2. potpunu slobodu vlasništva,
3. ukinuće služnosti,
4. diobu zemljišta,
5. arondaciju zemljišta.

U tih pet točki izražen je cio agrarni program 19. stoljeća pod uplivom gospodarskog individualizma, koji ima svoj početak u Engleskoj (Smit-Manchester), te hoće, da pojedinca prepusti samome sebi: da pojedinac, kao takav, ima sva prava, ali i sve dužnosti, da se on ne obazira na drugoga, koji je također upućen na samopomoć, da traži svoj interes. U tom gospodarskom principu imala je doći do valjanosti osobnost, individualnost, što se je držalo najjačom garancijom za napredak (uspjeh), kao pojedinca tako i čovječanstva uopće. Zakonodavstvo od god. 1848. tvori granicu između prošlosti i sadašnjosti, među ropstvom i slobodom seljačkih masa, zato je moramo barem donekle spomenuti.

Patentom od 7. IX. 1848., od 4. III. 1849. i 5. VIII. 1849. bješe uspostavljena sloboda seljaka i potpuna sloboda vlasništva rasterećenjem zemljišta, koje su seljaci imali u nasljednom zakupu. Time su postigli ono, za što

su se borili najprije sami, a kasnije podupirani od apsolutističke države protiv tiraniji vlastelinstva od 16. stoljeća dalje. Rasterećenje svršilo je time, da se je vlastelin bez ikakve odštete morao odreći prava do lova, sudstva, policijske uprave i osobne podređenosti; urbarijalnog prava: desetine, rente, rabota i nadvlasništvo, sve bijaše ukinuto prema niskoj odšteti. Odštetu ustanovilo se je tako, da se je od vrijednosti godišnjih renta odbilo sve protutražbine seljaka, te od ostatka još $\frac{1}{3}$ za poreze. Čisti preostatak kapitalizovao se sa 5⁰/₁₀, i taj rezultat tvorilo je odštetu za vlastelu. Od toga imala je platiti pokrajina $\frac{1}{2}$, i seljaci $\frac{1}{2}$ u 20 godišnjih obroka. Za provedbu te akcije bijaše imenovana po jedna »rasteretna komisija« u svakoj pokrajini, koja utjerivaše od seljaka novac i predavaše odmah vlasteli u podmirenje tražbine 5-postotne obligacije.

Agrarna važnost tih operacija pokazuje se u činjenici, da se je tako oslobodilo 2 $\frac{1}{2}$ milijuna seljaka, te je otpalo 68 milijuna nadnica na godinu. Čista vrijednost seljačkih obvezanosti bila je procijenjena na 22 milijuna for.; od toga $\frac{1}{3}$ odbita i sa 20 pomnoženo ostaje u dobro vlasteli iznos od po prilici 300 milijuna for.

Seljak je postao svojim gospodarom, ali baš taj preokret, prelaz iz tisućgodišnjeg ropstva i ovisnosti u potpunu slobodu, prouzročio je u seljaštvu nezadovoljstvo, jer nije bilo naučeno na moralnu odgovornost, već je živjelo bez cilja, prepušteno svojoj sudbini, zanemareno, lijeno i bezbrižno. Odpalo bijaše podupiranje sa strane vlastele u bijedi, bolesti i slabim ljetinama, uslijed česa mnogi seljaci ne znajući si pomoći poprodaše svoja zemljišta i svoje stanove, te se preseliše u gradove ili stvoriše novi stališ, iz kojega se rekrutiraše poljsko radništvo bez posjeda.

Velik udarac zadao je tada u povojima se nalazećemu seljačkome slobodnom stališu krivo izvedeno — po sebi simpatično i korisno ukinuće poljskih služnosti — pravo do paše, do sječenja drva u šumi, do grabljenja suhog lišća itd. Griješilo se protiv starog principa, da se takve služnosti ne smiju otkupiti za novac već, naprotiv kompezirati sa ustupom primjerenog zemljišnog dijela. Ali pod uplivom aristokracije i apsolutizma, patentom od 5. VII. 1853., odstranila su se servitutna prava i umanjio materijalni i moralni učinak seljačkoga rasterećenja od g. 1848.—49. Svi servituti još nisu uređeni.

Sa svojim novim položajem bilo je seljaštvo do skrajnosti nezadovoljno, bez energije i vjere u sebe samoga, što je prvi preduvjet svakoga napredka. I tada šireći se gospodarski individualizam bio bi mogao mnogo koristiti, da nije došao k nama u već pokvarenom obliku.

Tako je naš seljak u drugoj polovici 19. stoljeća vojevao tešku borbu za svoj opstanak: visoki porezi, vojne žrtve, eksoneralne takse, slabe ljetine i bolesti prisilile su maloga i srednjega posjednika, da se je umaknuo veleposjedniku.

Sa uspostavom ustava 1862.—1867. zavladao je u Austriji gospodarski liberalizam u svoj svojoj moći kao odsjev političkoga liberalizma i osobne slobode: individuumu mora se dati i osigurati potpuna sloboda za djelovanje u granicama postojećih zakona, u konkurenci pojedinaca nek svatko traži svoj interes; u tom se je htjelo vidjeti stalni napredak. I seljaka se je riješilo zadnjih okova, dala mu se je u Austriji potpuna sloboda u raspolaganju svojim imanjem, kad se je 27. VII. 1868. dozvolila slobodna dioba zemljišta. Kako bijaše taj zakon po duhu vremena opravdan, tako bijaše nepravedan obzirom na maloga i srednjega posjednika, jer je imao za naravnu posljedicu: širenje latifundija, parceliranje srednjih i malih imanja seljačkih te njihovu zaduženost.

Do godine 1868. bilo je u običaju slobodno dijeljenje posjeda u južnom Tirolu, Primorju (većinom) i Dalmaciji, radi upliva rimsko-talijanskoga prava; tomu principu pridružio se je također Code Napoleon od 1803. U Galiciji i Bukovini bijaše dioba običajna, što vrijedi dijelom također za Kranjsku; u drugim pokrajinama je vladao tzv. »Bestiftungszwang«, gdje je starina: kuća i nekoji komadi zemlje, morala ostati nedijeljiva. Naš si seljak valja da zapamti g. 1868. također radi ukinuća §§ 993.—998. te § 1000 o. g. z., koji dozvoljavaše uzimati visoke kamate, kad bijaše izručen na milost i nemilost »seoskim lihvarima«. Gospodarski se je liberalizam primaknuo svome vrhuncu. Ali njegova načela, da se čovjeku ne smije postaviti granica u postizavanju njegovih interesa, pokazala se neuzdrživima, manjkavima, i u današnjem društvu nepravednima, jer se kod svega toga zaboravljalo, da su pojedinci ne samo po svojim fizičkim i intelektualnim sposobnostima nejednaki, već i po vanjskim svojim materijalnim prilikama.

Čovjek, rođen kao siromah, mora se boriti za svoga života neprilikama, kojih rođeni bogataš ne pozna; prvi ne može s drugim konkurirati, pa bile i sve njihove duševne sposobnosti jednake. Najljepših primjera za to daje nam trgovački stališ, daje nam i mali posjednik u odnošaju napram veleposjedniku.

Kad bi društvo bilo išlo znakom individualizma svojim putem, bili bismo imali na jednoj strani maleni broj mnogo posjedujućih bogataša, na drugoj strani ogromno mnoštvo bezposjednoga proletarijata, i društveni bi preokret bio samo pitanje vremena.

Ali država je u pravo vrijeme uočila pogibeljni duh svoga zakonodavstva, nastala je reakcija, individualistički duh u zakonodavstvu odstupio je mjesto socijalnim idejama: pustila se je pojedincu potpuna sloboda, samo se je slabijega uzelo u zaštitu protiv jačega, te se ga kušalo usposobiti — bilo zakonima bilo potporama — za život, za konkuristički boj, i paralelizovati one prednosti, bilo gospodarske ili duševne naravi, što ih ima jači i moćniji. Prvi važni zakon, da ni ne spominjem zadružnih zakona, jest zakon o lihvarstvu

od 28. maja g. 1881., koji prijeti svakome, tko bi htio u egoistične svrhe zlorabiti stisku, neznanje ili lakomišljenost svoga sugrađanina.

Nije tu mjesto, da govorimo o socijalnom austrij. zakonodavstvu uopće, već ćemo se ograničiti na najvažnije zakone za našega seljaka.

Zaduživanje i propadanje manjih posjednika imala je, a ima još i danas, u slobodnom djeljenju njihovih zemljišta svoj prvi i glavni uzrok, te se tome htjelo doskočiti s državnim zakonom od dne 1. IV. 1889., koji hoće da ograniči diobu posjeda.

Kada se opazilo, da kod diobe trpi radna organizacija, da se tu hoće više sila i kapitala za obrađivanje polja, uložiti više kapitala u zgrade, gdje taj kapital ostaje uvijek mrtav, da se gubi više vremena, da se i zemlja gubi kod međaša, da se za slabih ljetina veći posjednik lakše pomogne, da kod nakupa novoga zemljišta nastaje zaduživanje, kada se sve to opazilo, počelo se brinuti za to, da se zakonima očuva barem nerazdjeljiv posjedni minimum. Državni zakon od 1. IV. 1889. hoće, da očuva u prvom redu srednjega posjednika, gdje zaduživanje rapidno raste. Od 8000 milijuna kruna svega hipotekarnog duga u Austriji otpadalo je god. 1905. $\frac{2}{3}$ na male posjede.

Ali budući da je teško preko noći promijeniti dosadašnji običaj, jer se država drži principa privatnog vlasništva, te hoće da vlasniku prizna pravo raspolagati s imetkom također za slučaj smrti, taj je zakon uporabiv samo 1. ako je oporučitelj umro bez oporuke, ili je odredio, da se njegovo imanje podijeli među baštinike po zakonu; 2. ako je kod testamentarnog ili pogodbenog nasljedstva postavio jednoga od svojih sinova svojim baštinikom. U tim slučajima prelazi imanje samo na jednoga baštinika, ostaloj se djeci isplaća odšteta prema ugovoru, a za slučaj nesporazumljenja ima se na temelju inventara sudjelovanjem općine odrediti nužni dio, tako da ostane baštiniku čista $\frac{1}{3}$. Zemaljskom zakonodavstvu pripada samo odrediti, da se ima cijena ustanoviti također putem kapitalizacije čiste zemljišne rente.

Taj je državni zakon do sada u krjeposti samo u nekim pokrajinama (Koruška i Tirolska na temelju zem. zakona od 12. VI. 1900., jer je državni zakon samo »okvirni« [Rahmengesetz], koji treba popuniti sa zemalj. zakonom).

U sjevernoj Tirolskoj, gdje su se do najnovijeg doba sačuvali prosti, slobodni seljaci bez vlastele, gdje je bila do g. 1868. nedozvoljena svaka dioba stanice (Hof), poprimiše se državnog zakona i prilagodiše mu se. Nedijeljivo imanje »dvor« (Hof) mora biti toliko, da se na njem uzmogne prehraniti obitelj od najmanje petero osoba; samo tjelesno i duševno zdravi te trijezni potomci mogu biti baštinici, kojima ima ostati barem $\frac{1}{3}$ čista tereta, a druge nužne dijelove isplaćuju u novcu. Prije 6 godina iza nastupa baštinstva ne smije prodati »dvora«, jer bi inače morao baštinjenu $\frac{1}{3}$ podijeliti među ostale subaštinike.

U ostalim pokrajinama ne nalazimo takvih zakona, budući da se ih nije smatralo potrebitima, ili se kompetentni faktori za to nisu pobrinuli. Ovaj slučaj nalazimo i u Primorju.

Ako je u opće u kojoj pokrajini potrebita zabrana samovoljnog dijeljenja manjih posjeda, da se sačuva seljački stališ, pogotovo je to potrebno u Istri, gdje se od 495.539 *ha* ukupne površine upotrebljava za oranice, livade, vrtove, vinograde i za gojenje maslina samo 143.102 *ha*. Istarski je seljak danas s malim iznimkama mali seljak, koji popriječno posjeduje samo 4 *ha* zemljišta, koje nipošto ne dostaje, da se na njem prehrani obitelj od petero osoba. Usto ne smijemo zaboraviti na činjenicu, da plodovitost istarske zemlje mnogo zaostaje za plodovitosti drugih pokrajina, jer je ta zemlja ostala zanemarena na niskom gospodarskom stepenu. Agrarna statistika od godine 1909.¹⁾ predočuje nam popriječnu plodovitost ovako :

oranica u Istri sa	9'4 q,	u Dalmaciji:	17'6 q,	u Goriškoj:	19'3 q	po 1 ha
livade u Istri sa	11 q,	»	»	21 q,	»	» 18 q po 1 ha
vinogradi u Istri sa	16 hl	»	»	19 hl;	»	» 39'7 q po 1 ha.

Zle posljedice našeg neugodnog stanja opažamo širom naše domovine: mali zaduženi seljak ne može uzdržavati sebe i obitelji, zato prodaje svoje imanje, ako ga možda prije ne izgubi na prisilnoj dražbi, te se seli u grad, gdje za nekoliko godina — bilo radi ovisnosti ili poradi nerazvite narodne svijesti — asimilira u gragovima prevladajućemu talijanskomu življu.

Da se taj razdirajući proces zaustavi, valja ponajprije ograničiti slobodnu diobu, valja dapače — eda se sačuva barem ono malo srednjih posjeda — zabraniti svaku diobu imanja ispod eksistenčnog minimuma, potrebitog za srednju obitelj. Tekar tada bi imale razne inštitucije za pridignuće našeg seljaka realnu vrijednost znajući, da je nesmisao bijeliti kuću na prvom katu, ako se u temelju ruši. Zato i jest ostala bez pozitivnog uspjeha velika zadružna akcija, izuzevši djelomično oslobođenje pučanstva od raznih lihvara; zato će i eventualne poljodjelske škole imati samo djelomičan uspjeh, dok se cijeli seljački stališ ne postavi na temelj, na kojem će mu napredak biti omogućen.

Dvoje bi se postiglo s primjerenim zemaljskim zakonom o ograničenosti diobe seljačkih posjeda: s jedne bi se strane počelo s asanacijom tog staleža; imanje bi ostalo nerazdijelivo; njegov bi posjednik upotrebio sve svoje sile za povećanje plodovitosti, za pridignuće zemljišne rente, jer bi radio isključivo za svoju korist, od njegovog bi solidnog i skrbnog gospodarstva ovisilo njegovo materijalno stanje; s druge bi se strane množio u našem narodu srednji stališ, trgovina bi se i obrt počeo razvijati. Djeca naime seljačka, koja bi morala u svijet trbuhom za kruhom, morala bi imati na raspolaganje

¹⁾ »Statistisches Jahrbuch des k. k. Ackerbauministeriums« za g. 1909.

obrotnih i trgovačkih škola, gdje bi se uz malene troškove, koje bi otac pokrивao, mogla izobraziti u bilo kojoj obrtnoj ili trgovačkoj struci, eda u gradu uzmogne naći primjereno mjesto, gdje će uložiti svoje sile.

Obrtne i trgovačke škole, koje bi bile neophodno potrebite, da se dade djeci, ostavljajućoj očevu kuću, barem nužnu naobrazbu, morala bi podignuti država i pokrajine, te učenike podupirati potrebitim potporama.

U doba, kad nomadski narodi bijahu prisiljeni od svojih neprijatelja, da ograniče i zaposjednu veći ili manji kompleks zemlje, bilo je cijelo njihovo imanje, sva zemlja — zajednička vlast. S prestankom komunističkog načina života počela se je razvijati privatna vlast, najprije na polju, obrađivanom od pojedinih obitelji, dok su međutim šume, livade i pašnjaci ostali još do dandanas po nekim krajima zajednička vlast jednoga ili više sela. Posljedica privatne vlasti bila je dioba obrađenog polja, koja bijaše dvoje naravi: ili je pojedina obitelj participirala na svim česticama, tvorećim zajedničko polje (Gemengelage) (seoski sistem diobe), ili su se obitelji već s početka raspršile u dostatnim razmacima po zaposjeloj zemlji te si tako stvorile svaka svoj dvor za sebe (Hofsystem).

(Nastavak slijedi).

VJESNIK.

Književni prikazi.

Matica Hrvatska.

Nije tomu davno, što je narodna inteligencija bila po Istri vrlo rijetko posijana. Tu i tamo našao si svjesnoga narodnoga svećenika i po kojega svjetovnoga rodoljuba, koji kao luč svjetlijahu narodu svomu, a okolo njih na daleko i široko bijaše pustoš i tama. Danas imademo daleko više školovanih ljudi, ali broj pravih prosvjetitelja nije porasao razmjerno s brojem narodne gospode. Čini se, da imade dosta ljudi, koji se od naroda svoga razlikuju odijelom i načinom života, a ne mogu mu prednjačiti svojom kulturom. To je razumljivo, jer tko ne napreduje,

nazaduje, a imade ih, koji ostavljajući školske klupe, zabace i knjige. Žalosna je činjenica, što je broj članova »Matice Hrvatske« u Istri relativno vrlo malen. Reći će nam tkogod, da imade dosta siromaha među našom gospodom, pa ne mogu na sve strane davati u narodne svrhe. Istina je, ali tko nešto može potrošiti za lagodu svoga tijela, moći će sigurno malenkost prištediti i za hranu duše svoje!

»Matica Hrvatska« pružit će nam ove godine za samih 6 K ovih sedam knjiga:

1. Antun Kovačić: U registraturi. Roman u dva dijela. Str. 479.
2. Dinko Šimunović: Tudinac. Roman, str. 192.

3. Pavle Krstinić: Bratski inat. Histo-rijska drama u 5 činova. Str. 140.

4. Bogdan Popović: Antologija srpske novije lirike. Str. 240.

5. Henrik Sienkiewicz: Bez dogme. Roman. S poljskog jezika preveo Isa Velikanović. Str. 432.

6. Stjepan Radić: Česki narod na počtku XX. stoljeća. Str. 260.

7. Fra. Lovro Mihačević: Po Albaniji, putopis (ilustrovano).

Kao izvanredna izdanja izdat će:

1. Koledar Strossmayer za god. 1912. Za članove K 150.

2. Narodne pripovijetke. Knjiga I. Ilustrovao Ljuba Babić ml. Za članove K 3.

3. Dr. A. Tresić Pavičić: Finis republicae. II. dio. Katon Utički. Historijska drama u pet čina. Cijena K 150.

Naročito nam je upozoriti kolegice i kolege na »Narodne pripovijetke«, knjigu za djecu i omladinu, u obliku velike četvrtine, na umjetničko-tiskovnom papiru, ilustrovano, sa originalnim platnenim uvezom. Tu bi knjigu morale nabaviti sve školske i pučke knjižnice, a vrlo je zgodna božićnica dobroj djeci.

Kako povjerenici »Srpske Književne Zadruga« sabiraju, gdje mogu, članove i za »Maticu Hrvatsku«, rado se odazvaše i naši povjerenici, da sabiru članove za izdanja »Srpske Književne Zadruga«, koja izdaje najmanje po sedam knjiga godišnje, a članarina jest K 6, te se mora unaprijed platiti.

Doprinos za »M. H.« kao i za izvanredna izdanja valja što prije poslati povjereniku, jer »Matica« ne će ni za koga slati knjiga, koji nije unaprijed platio. Za srednju je Istru povjerenik Fran Novljan, profesor u Pazinu. Da bude poslovanje što jednostavnije, neka vanjski članovi dodadu 60 p. za poštarinu. Tko želi, da mu knjige budu izravno iz Zagreba poslate, neka to izričito navede, pa ne treba slati za poštarinu, jer će kasnije »Matica« ubrati pouzećem.

Našim članovima i čitateljima najtoplije preporučujemo »Maticu«. Svaki od nas neka bude članom njezinim, neka sebe prosvjetljuje, da onda uzmogne prosvjetljivati i okolicu, u kojoj živi. Na posao, koji sebe i rod svoj ljubi, prosvjeta od Vas ne traži velikih žrtava!

B. De Prato: Vježbenica talijan. jezika

za opće pučke škole. Prvi dio Naklada tiskare Jos. Krmpotić u Puli. Cijena K 120.

Izašla je ova lijepa školska knjiga, o kojoj je »Nar. Prosvjeta« donijela ocjenu u br. 12. od godine 1909. Preporučamo našem učiteljstvu, da na kotarskim učiteljskim konferencijama predlažu i glasuju, da se uvede u svim našim školama, gdje se kao predmet poučava talijanski jezik.

Vijesti iz pokrajine.

Opet neredi u Kastvu. Istup učiteljskih kandidata iz škole.

Jadi i nevolje učiteljskih pripravnika.

Otvorila se nova školska godina i u sva četiri tečaja učiteljišta upisalo se 80 đaka. Povratili se u već poznate im sobice malenih prozora i niskoga stropa i u onu provizornu školsku zgradu, koja se upravo sastoji od 4 ili 5 golubinjaka — pravo čudovište škole na tome bijelome svijetu. Dočekalo u Kastvu đake i neugodno iznenađenje. Rekoše im jadne gazdarice sigurno preko srca: »Ove ćete godine plaćati 27 forinti mjesečno mjesto 24 ili 22!« Više je roditelja bilo u dvojbi hoće li đake ostaviti u Kastvu ili ne. Neki su đaci pak su-

zama na očima molili roditelje, da ih usprkos pretjeranoj druginji puste da dalje uče, jer da se nadaju, da u Kastvu ne će dugo ostati; neka se roditelji žrtvuju još za neko vrijeme. Nekoliko je đaka pače i zakasnilo u školu radi toga razloga. Meso je u Kastvu još uvijek mnogo gore i skuplje nego na Rijeci i u Voloskome, uslijed ovogodišnje ljetne žege oskudica zeleni i drugih poljskih proizvoda još veća, i veoma je teško gazdaricama pomoći se u mjestu, u koje valja sve importirati sami, ili kupiti u njemu što trgovac mora dovesti u Kastav uz teške i skupe komunikacije.

Prijetnja štrajka.

Doznali nekako đaci, da je pitanje prenosa učiteljišta iz Kastva iznova usnilo tvrdi san i da će sve njihove nade ostati možda jalove. Uvjereni, da će njihove financijalne poteškoće postati doskora još veće, počеше se dogovarati, kako bi započeli novu školsku godinu sa štrajkom, ne bi li na taj način (pa makar pri tome i grdno stradali) upozorili pozvane čimbenike na svoju nevolju. Doznao za to na vrijeme ravnatelj zavoda, te mu uspјelo odvratiti ih od toga nepromišljenoga koraka. Red nije dakle bio poremećen ni najmanje i đaci nisu izgubili niti jednoga sata škole. Mladi su se ljudi zadovoljili time što su se obratili na jednoga ili na više narodnih zastupnika s pismom ili spomenicom, od koje nam do sada nije poznat ni oblik ni sadržaj. I tako je prvi mjesec škole prošao veoma mirno.

Prijetnja istupa iz zavoda.

Ali u Kastvu ne će nikome ni vlas s glave pasti, a da se o tome po mjestu ne govori. Pročulo se, da kastavska općina (to je nama teško vjerovati, jer nije moguće, da rodoljubna kastavska općina radi protiv želje cijeloga istarskoga hrvatskoga naroda, kojemu je u rodoljubnome samoprijegoru bila negda, a i bit će uvijek uzorom lijepim i čestitim) — pročulo se dakle, da ona tjera dalje svoj posao glede gradnje nove zgrade i da će do koji dan započeti gradnjom neke ceste za dovoz građevnoga materijala na gradilište za novu školsku zgradu. Ta sensacionalna vijest, i ako po svoj mogućnosti kriva, uzrujala je iznova dake, te oni ili njihovi roditelji odlučiše se na nešto, što je moralo da teško zabrine svakoga istarskoga Hrvata. Ako ne svi, a ono sigurno ogromna većina đaka, dobiše (to barem mnogi sigurnošću tvrde) od roditelja dozvolu, da jednostavno zakonito istupe iz škole i da se vrate svojim kućama. Lako je uvidjeti, kako je to uvelike zabrinulo ravnateljstvo zavoda i učiteljski zbor. Pisaše nam neki đaci, da je ravnatelj zavoda nastojao na svaki način, da ih umiri i odvrati od te skrajne mjere. Istup đakâ iz škole uz privolu roditelja morao je regbi započeti dne 15. oktobra. U školi je usto vladao potpun red.

Dolazak Dr. Zuccona u Kastav.

Dne 14. oktobra potrudio se nar. zastupnik Dr. Zuccon u Kastav u plemenitu svrhu, da đake umiri, te

da ih i on svojim savjetom odvrti od tako očajne mjere. Razgovarao se mirno s nekolicinom đaka, uz privolu ravnateljevu, u jednoj sobi zavoda, kao što su se jednom baš u istoj sobi razgovarali s đacima i narodni zastupnici Dr. Laginja i prof. Spinčić.

Uslijed dolaska Dr. Zuccona u Kastav, regbi, da je nastao na općini neki ma baš čudni alarm. Ona ista općinska policija, koja je ovoga ljeta spavala tvrdi san nevinosti, dok je polupjana rulja kričala i pucala od 11¹/₂ sati u noći do 4 sata u zoru pred stanovima župnika dekana i ravnatelja učiteljišta, verala se okolo zgrade zavoda kao okolo pećine razbojničke; općinski pisari prolazili uz zgradu napetim ušima, a jedan je općinski pisar ušao jednostavno u vrt i slušao ispod prozora. Kao svi oni koji izvana slušaju, što se govori u sobi na drugome katu, vele, da je i on čuo u ono par minuta, što mu je bilo moguće prisluškiivati, veoma strašnih, dugih rečenica, jedino mu nije uspjelo čuti ono glavno i jednostavno t. j., da Dr. Zuccon očinski miri đake. Njegovo «točno» izvješće moralo je, naravno, još više uznemiriti alarmirane činovnike na općini.

Dr. je Zuccon odmah iza toga morao da otputuje za svojim poslom na vlak, a u tome su neki Kastavci vidjeli ništa manje nego bijeg iza dovršenoga zločina, i to im bi nov dokaz bune i urote.

Iza kratkoga i mirnoga pogovora s nar. zastupnikom đaci su se razišli sasvim mirni.

Sukob đaka s općinskim redarima.

Otkada je učiteljska škola u Kastvu, šetaju se obično đaci u jesenje i zimsko doba od 7 do 8 sati u večer po glavnoj kastavskoj ulici, po takozvanoj Spinčićevoj ulici. Možda su izabrali baš tu ulicu, jer je zaklonjena od vjetara i jer je skoro redovito rasvijetljena svake večeri koliko je duga i široka ne s jednim, nego čak sa dva ili tri petrolejska fenjera. To je jedini časak, kada drevni i dični Kastavgrad oživi od tapkanja nogu i žagora đачkih razgovora, i sigurno se svi trijezni Kastavci vesele tome znaku života u njihovu starome gradu.

Ali te večeri iza odlaska Dr. Zuccona Spinčićeva ulica imala je što da gleda. Općinski redari pod vodstvom jednoga općinskoga činovnika propisuju na jedan put «mladim urotnicima» nov red šetnje i ako se šetaju mirno i po navici staroj. Ne smiju ni po tri skupa, pače moraju jedan za drugim, a neki pak neka idu doma i to radi «onoga što su danas učinili». Đaci im na to nešto odgovaraju, redari bilježe imena đaka, da ih tuže raznim oblastima. Gomila uzrujanih đaka kupe se okolo općinskoga činovnika, koji čudno opominje i još čudnije prijeti, a redari su uz njega spremni — da vrše svoju službu. Sva je sreća, da je tu nenadano banuo ravnatelj zavoda, te je taj žalosni i sramotni prizor odmah prestao, bez težih posljedica.

Neka zdrav razum naših čitatelja sâm sudi o taktičnosti redarstva, i to upravo u času, kada se drugi na-

pinju, da umire nezadovoljnu mladež i da im učine što ugodnijim daljni boravak u Kastvu.

Sutradan ujutro osvanuli po zidovima kastavskih kuća uvredljivi natpisi protiv Dr. Zuccona i ravnatelja Nazora, oba krivi, što su čak — mirili i savjetovali ih da moraju svakako biti ustrpljivi i ne dati povoda ikakvoj tužbi ma sa koje strane.

Istup kandidata iz škole.

Dne 16. t. mj. u 8 sati ujutro prijavili su se đaci u ravnateljstvo. Izjaviše, da ih je događaj od dne 14. t. mj. (sukob s redarima) uvjerio, da im nema više opstanka u Kastvu. Oni, poslije pogovora s Dr. Zucconom, nisu kanili danas odstupiti, htjeli su pače još mirno čekati, ali da uza sve nevolje u Kastvu, eto moraju podnašati i šikaniranja sa strane redara i zadirkivanja sa strane mnogih Kastavaca, pa da će biti najbolje, da uz privolu roditelja i istupe, i to što prije, da ne budu navedeni u gore napasti, kojoj da je bolje da se sami na vrijeme uklone.

Ravnatelj zavoda i dva člana učiteljskoga zbora u ime svih profesora stadoše iz petnih žila nagovarati čak, da počekaju, da puste, da se taj novi incident razbistri i kakogod izgadi i da se nikako ne prenagle. Ravnatelj ih je savjetovao, da se vrate mirno u školu i da će on nastojati, da se sve to popravi i umiri. Kada razvidi bolje stvar, možda će se dokazati, da se mnogo toga, što ih sada tišti u Kastvu, dava ipak odstraniti. Upo-

zori ih i na posljedice istupa i na štetu za pojedine kandidate, za zavod i pučku hrv. školu u Istri.

Ali ogorčeni i preplašeni đaci ostadoše pri svome i 42 đaka predadoše ravnatelju izjavu svojih roditelja, da istupe i otidoše iz Kastva svojim kućama.

Ostadoše ih 36 u zavodu, ali se je bojati, da će i od ovih veći dio doskora istupiti netom prime dozvolu roditelja.

Što sada? — Kobnoga li pitanja! — Nadamo se, da će naši zastupnici učiniti svoju dužnost te prisiliti Vladu, da već jednom riješi prevažno pitanje o sjedištu učitelj. škole po želji cijelog istarskog hrvatskog naroda, te tako učiniti kraj tako žalosnim događajima. Stvar je svakako vrlo silna, da ne može više.

Liburnjanin.

Priče za mladež.

»Odbor za prosvjetu« pružio je našoj inteligenciji u Pazinu i pouke i zabave na raznim sastancima. Ove je godine odlučio nešto učiniti i za mladež. Tako je svoj rad ove škol. godine počeo s pričama za mladež. U večer dne 14. o. mj. u 6¹/₂ sati sakupilo se u velikoj dvorani »Nar. D.« vrlo mnogo djece muške i ženske sa svojim roditeljima. dotično starijim pratiocima. Ugasnuše svijeće, a sakupljeni stajahu pred bijelim rasvjetljenim zastorom. Prof. Novljan počne pripovijedati priče, a na zastoru redahu se slike, koje prikazivahu pojedine momente pripovijedanoga. Mladež je vrlo rado slušala, a kako i ne bi, kad je uz živu riječ vidjela i lijepe, velike slike u bojama. Pripovijedao je: 1. Kolibica od slatkiša; 2. Životinje i hajduci; 3. Sedam gavrana; 4. Dugi, Široki i Bistrootki; 5. Kod fotografa; 6. Iznenadjenje u snu; 7.

Razočarani lovci. Posljednje tri bijahu šaljive. Sadržaja ne ćemo donijeti, buduć da naši čitatelji većinom poznaju te priče, ali ne će biti zgoroga, ako iznesemo anekdotu o razočaranim lovcima:

Žabe Kvak i Urekrek pođu na lov. Nijesu daleko išli, a pred njima iskoči velik skakavac. Obojica istodobno napere puške i odapnu. Nad ubitim skakavcem nastade prepirka, tko ga je ubio i čiji je plijen. Svađa bivaše sve žešća i žešća tako, da ju je čuo i jež u grmu. On izađe k suparnicima, pa ih oštro ukori, što se svađaju, i rastavi ih. Oni mu se odmah potuže, čega radi je prepirka nastala. Jež im se ponudi za suca i stane ih uvjeravati, da je njegovo najviše načelo: pravednost, pa će im suditi: »Ni po babu ni po stričevima«. Lovci pristanu vrlo rado. Jež se postavi u dostojanstvenu sudačku poziciju, primi skakavca u ruke, mudro ga ogleda, otrgne dvije zadnje noge, pa ih dade Kvaku, onda se okrene Urekreku, otrgne oba krilca, pa mu ih da, a cijelo tijelo skakavca turne sam u usta i slasno ga pojede. Razočarani lovci pođu složno u svoju baru i tamo razmišljahu, kako treći uživa, kad se dvojica svađaju.

Mjesno školsko vijeće.

Ova školska ustanova, kako sada radi, ne bi smjela u dvadesetom vijeku da opstoji. (Vidi br. 7. i 8. »Nar. Pr.«). Možda je bila na mjestu, kad učitelji bijahu bivši podčasnici ili zvonari, ali danas nikako ne. Ima u mjesnim školskim vijećima i nepismenih ljudi. Ima ih dašto i inteligentnih, ali se ti za školu mnogoputa premalo zanimaju. Ne obaziru se čak niti na naredbe viših oblasti. Evo! C. kr. kot. škol. vijeće u Pazinu poslalo je na sva mjesna školska vijeća svoga kotara okružnicu, koja glasi: »Pošto imadu u smislu § 4. odstavka 2. zakona 27. julija 1875. zem. zak. br. 27, ravnajući učitelji pravo prisustvovati savjetujućim glasom sjednicama mjesnoga školskoga vijeća, u koliko

se tiče rasprava škola, njima povjerenih, pozivlje se to mjesno školsko vijeće u smislu zaključka ovog c. kr. kot. šk. vijeća od 29. julija 1909., da se u buduće točno ravna po propisima spomenutog §, te da pozivlje ravnajuće učitelje na sjednice osobito u slučajevima, kada se radi o proračunu za njihove škole i oslobođenju djece od polaska škole.« Ova se naredba ne provada. Dapače, niti mjesno školsko vijeće, najbliže spomenutoj kotarskoj škol. oblasti, ne pozivlje ravnajuće učitelje na svoje sjednice. Ne samo škola i dom, i školske bi oblasti morale držati, da im je sveta dužnost, brinuti se za svoje škole. Manjka li od svoje dužnosti samo jedan faktor, napredak se pučke škole umanjuje. Na ljutu ranu gorki lijek!

Škola u Šumbregu zatvorena.

Napokon su više šk. oblasti naložile, da se karikatura škole u Šumbregu zтвори. Šumbreg spada pod općinu Labin. Ima ljudi, koji se drže da su kulturni, a rađe proti kulturi drugih. Barbarstvo civilizacija nije jošte iskorijenila. Što hasni, ako je civilizacija i dvije tisuće godina gradila, kad ne smaže jošte ugušiti barsku zvijer u čovjeku.

Nekulturni čin.

»Družba« je ove školske godine otvorila školu u Kaštelu (općina Piran). Polazila su je sama hrvatska djeca. To bijaše zorno općini Piran Pisala, brzojavila, pa opeta brzojavila na više školske oblasti, da se dade tu novu hrvatsku školu zтворiti. Uzroci: stara zgrada, učitelj — ugarski (!) podanik. I doista, dne 7. oktobra 1911. zatvorena bi hrvatska škola u Kaštelu po c. kr. oružnicima. Dakle, pokrajina hrv. djeci škole ne da, a kad je ljudi uz pomoć »Družbe« sami otvore, i tada se protivi, dapače zatvaraju se dveri uzgoja. Bit će od potrebe, da se ovakove zulumu na put stane. Naprijed za prosvjetu!

Glavna skupština

učitelj. društva »Narodna Prosvjeta« za kotar Pazin obdržavat će se dne 2. studenoga o. g. u Pazinu. Članovima se poslaše pozivi, te se i ovim putem umoljavaju, da se u što većem broju odazovu.

Lične i školske vijesti.

Iz sjednice c. k. kot. škol. vijeća u Koprnu od 13. X. 1911.

Sastavile se kvalifikac. skrižaljke moliteljâ za više učiteljskih mjesta s talij. nastavnim jezikom. — Podupira se molba »Družbe sv. C. i M.« za ustrojenje hrv. privat. škole u Kaštelu. — Glede molbe općine Marezige, da se u tamošnjoj školi uvede poučavanje talijanskog jezika kao obvezatnog predmeta, zaključuje se na lice mjesta odaslati služb. komisiju. — Podupiru se molbe M. Z. u Lan i A. S. u Dol. glede nagrade za upravljanje školom, te molbe M. S. u Plav. A. T. u Br. glede nagrade za izvanredan trud. — Predlaže se nagrada E. L. za poučavanje ženskih ručnih radnja u Gažonu, te nagrada učiteljima M. Z. u Lan. i J. B. u Laz. za zdravljenje. — Predlaže se proširenje škola u Predloki i Ricmanju.

Iz zapisnika sjed. kot. šk. vijeća u Krku, držane dne 6. oktobra 1911.

1. Odobrava se zapisnik sjednice od 2. maja 1911.

2. Predsjednik priopćuje premještenje poduč. M. iz B.-D. u P., na mjesto pom. učit. Z. S., koja je ostavila kotar.

B. F. u B. javlja, da je bolesna, traži dulji dopust. Sila, koja bi ju imala zamijeniti, nije još dozvoljena.

Dosadašnji referent ovog vijeća P. tražio je, da bude dignut s ovog mjesta. Riješenja još nema.

3. Iza dulje debate zaključuje se većinom glasova, da se preporučí zem. škol. vijeću, da dade dozvolu družbi sv. C. i M.

za otvorenje privatne jednorazr. puč. škole u Krku.

4. Za mjesto naduč. u P. stigle su četiri molbe, za ono u R. isto, za mjesto učiteljice u istom mjestu jedna molba. Za druga raspisana mjesta nema natjecatelja. Odobravaju se odnosne table kvalifikâ natjecateljâ.

5. Preporuča se molba učit. P. S. za pripomoć, bolesti radi.

6. Preporuča se molba A. S. za remuneraciju za upravljanje školom.

7. Preporuča se molba A. S. u B.-D. za I. petgod. doplatak.

8. Glede molbe jedne općine za potporu za gradnju učit. stanova zaključuje se za tražiti prije planove, po kojima je gradnja provedena.

9. Zaključuje se zamoliti zem. šk. vijeće, da ono iz pokr. fonda plati odštetu za stannarinu, uskraćenu od općine P. pomoć. silama O. M. i Z. S.

10. Raspravlja se o načinu utjeravanja šk. globa.

Iz školske službe.

Profesor na c. kr. učiteljskoj školi u Kastvu g. Dr. Tentor dobio je jednogodišnji dopust te presâo na kom. gimnaziju u Voloskom; njegovim suplentom na učiteljištu imenovan je g. Josip Ribarić; njemački jezik na tom zavodu poučava c. k. kot. škol. nadzornik g. Pribil kao pomoć. učitelj.

Stalnim nadučiteljem u Dolini imenovan je Fran Jereb, dosada naduč. u Ospu; Škarpa Antonija premještena je iz Tinjana u Opatiju; Trdan Ruža iz Pazina (poradi bolesti) u Goricu; Lukež Josip iz Stinjana u Premanturu; Karlavaris Ivan iz Premanture u Medulin; Štih Josipa iz Medulina u Stinjan; Družetić Eufemija, učit. kand., imenovana je za Alturu; Korelić Fran premješten je iz Sv. Mateja u Trviž; Jurinčić Olga imenovana je za Mošćenice; Brbonić Ana za Vabrigu; Ružić Ruža za Badernu; Paskvan Ivan za Pulu (Šijana);

Šestan Ivan za Tinjan; Šestan Josip za Buzet (u prošlom broju pogriješno za Topolovac); Vivoda Ćiril za Zrenj; Demojzės Franjo za Račice; Russnak Štefka za Brest (opć. Buzet); Pucelj Vjekoslav za Movraž.

Odlikovanje.

Predsjednik c. kr. kot. škol. vijeća, vođa c. kr. kot. poglavarstva u Pazinu, namjesnički savjetnik g. Ivan Šorli, odlikovan je redom željezne krune III. reda. Čestitamo!

Gradnje novih škola.

Škola u Alturi proširena je na dvorazred. Sagrađila se dvorazr. škola u Šegotićima (kot. Pula opć. Vodnjan). Sagrađila se šk. zgrada u Kožljaku (opć. Plomin). Za sv. Petar u š. dozvoljena je 4. uč. sila. Gradi se dvorazr. škola u Divšićima opć. Vodnjan. Općina Barban, koja se nalazi u hrv. rukama, zateže već 4 godine sa gradnjom škola u Petehima i u Šajinima. Dobro bi bilo, da ta hrv. općina uzme sebi za izgled talij. općinu Vodnjan (susjeda joj je, a kolike li razlike!). Također upravno vijeće u Krnici protivi se gradnji nove škole; premda i ono u hrv. rukama, kaže se slabije nego talij. matica, općina Vodnjan. Događene su škole u Cerovlju, Tupljaku i Krbunama. Ove se škole ne mogu još otvoriti, jer ugovor između sabsorske manjine i većine utanačuje, da se ova mjesta imaju sistemizovati početkom god. 1912. Isto tako i za Borut (općina Boljun). Brest (općina Boljun) ima novu školu. Prestaje biti ekskurendo škola, bit će neodvisna od vranjske. Gradi se nova škola u Moćibobima (općina Motovun). »Družba« je otvorila ove škole: Materada (opć. Umag); Kaštel (opć. Piran); Veruda, Kastanjer (opć. Pula).

Razne vijesti.

† Fr. Seraf. Kuhač.

Jedva smo u prošastom broju objavili, kako je narod naš proslavio dva slavna

svoja muža, Boškovića i Obradovića, već evo moramo da javimo smrt velikoga Hrvata, muzikologa Franje S. Kuhača, koji je umro 18. lipnja 1911. u Zagrebu. Rodio se u Osijeku 20. studenoga 1834. U Donjem Miholjcu je kod učitelja Becka prokušao skoro sva glazbala, pripravljaio se za pučkoga učitelja i položio u Pešti ispit, pa je poslije dopunio ispitom za profesora na realkama. Usto je polazio predavanja na konservatoriju. Vratio se u Osijek, gdje je imao osnovati realku, ali ministarstvo ne dađe dozvole, a Kuhač je do riješenja radio na pučkoj školi. Dadoše mu otpremnine 1000 for., a on ode na konservatorij u Weimar, a kad je odanle otišo Liszt, kod koga je on učio, ode u Beč. Vrativši se kući posvema se posveti glazbi. Stric kakonik ostavi mu 12.000 for., a Kuhač se dađe s tim novcem na putovanje po domovini, da skuplja narodne pjesme. Dvanaest je godina putovao ljeti, a zimi je u Osijeku davao instrukcije u glazbi. Tako je potrošio onih 12.000 for., pa je sada imao pune ormare nota, ali kruha ne! Opet se dao na inštrukcije. Kad sam ga prvi put posjetio, našao sam starca kraj glasovira, kako ustrpljivo podučava neku djevojčicu u glasoviranju. A kad je svršio, reče: »Moji prsti ne mogu više da se gibaju — i pokaže svoju čvrstu ruku s omašnim prstima, s kojima je tek malo gibao, i nastavi: morao bih joj tu i tamo štogod pokazati, ali ne ide. Mučim se kojekako dok napokon ne dođemo do cilja«.

Eto, pomislih, čovjeka, koji je sve svoje, novac i život, dao za narod, pa sad evo mora da se muči s djecom, s početnicima u glazbi!

Kuhač je bio doista velik čovjek. Već to, što je svojih 12.000 for. potrošio za svoj ideal, zaslužuje udivljenje. Nije ih uložio u kuću ili imanje, nije ih utrošio na kupke, pa ni za starost ih nije sačuvao, nego ih je potrošio na teška putovanja po krajini od Jadrana do Crnoga mora.

Sabrao je i na note stavio narodne lirske pjesme, balade i plesove od neizrecive ljepote. Izdao je od toga štampom četiri omašne knjige, s hiljadama opazaka i uputa. Tko ne bi htio da vjeruje u ljepotu narodnih pjesama, neka samo pogleda onu »Ah što ću, što ću, što ne spavam noću«. I tekst i napjev mogao je Gounod mirne duše i bez ikakve promjene dati svojoj Margareti da pjeva, reče Franjo Marković. Neka čuje »Fijolice moja«, ili »Češljaj me majčice«. Ili od plesova neka čuje »Sekretarku«, ili od balada onu »Car Lazare sjede za večeru« ili za bugarsku himnu »Mnogaja«. To su savršene umjetnine, te ih većih nema ni u Bethovena. A tko da ih pobroji? Sve njegove note otkupio je ban Rauch i predao glazbenom zavodu. Kad bi ih tko izdao!

Kuhačeva »glasovirska škola« odaje dobra pedagoga (Vidi naš članak o njegovoj uputi u glasoviranje. Ured.) I pjesmarica za škole uspjela je stvar, ali je naše učiteljstvo nije shvatilo.

U znanosti je Kuhač osnivač komparativne muzikologije. On je u posebnim raspravama pokazao, kako se glazbom može koristovati historik, kako filolog, etnograf. Bio je s toga u velike štovan u tuđem svijetu.

Kao glazbenik-kompoziter manje se isticao. Ali da je i za to imao srca, dokazuje n. pr. ona »Ti već spavaš«, koja je postala pučkom pjesmom, te je svatko zna, a mnogi i ne zna, da joj je Kuhač stvorac. A uz njegovu koncertnu pjesmu »Srcu« može se postaviti još samo Vilharova »Mrtva ljubav«. No najviše ga karakteriše harmonizacija, kojom je pratio narodne napjeve. Tu je sve jasno. Kao Homer ima Kuhač za jednu misao jedan potez. Kao Valdec u kipovima, Čikoš u slikama: jedan potez za jednu ideju, jedna boja, jedna linija, sve čvrsto stalno nepromjenljivo! Željezne su to ruke, tvrde glave, a neka su! To i valja!

Slava velikom duhu, rodoljubi, značaju, pedagogu, učenjaku Hrvat Fr. S. Kuhaču!

(»Preporod«: V. K.)

† Andrija Fijan.

Najveći hrvatski umjetnik na glumačkom polju umro je dne 26. rujna o. g. u Zagrebu. Jedva je počeo da se odmara, odnosno da i u mirovini bezbrižno nastavlja svoj umjetnički rad, eto u 60. godini svoga života mora da se seli na neminovni sud onkraj vasselene. Evo ovako se uopće događa učiteljima naroda. Andrija Fijan u svojoj osamnaestoj god. postao je pučkim učiteljem. Službovao je kao učitelj 9 godina. Još kao učitelj stupio je prvi put na pozornicu god. 1873. Godine 1878. ostavio je učiteljsko zvanje, prešao u hrvatsku Thaliju i bio članom hrv. pozornice sve do svog umirovljenja god. 1909. Posjetio je i glumio par puta i u Istri. Umro je u svom rodnom mjestu, u Zagrebu. Vječna slava Andriji Fijanu!

Donjoaustrijski zemaljski sabor.

U posljednjem zasijedanju ovog sabora glasovan bi zakon, po kojem će bečkim učiteljicama biti dozvoljena udaja. Za ostalu pokrajinu ostaje celibat i dalje u kreposti. — Nadalje bi primljen zakon, po kojem kotarski škol. nadzornici mogu postati definitivnima, ako su prije 3 godine služili kao provizorni te ih pokrajinsko školsko vijeće predloži na imenovanje ministarstvu za nastavu. — Napokon bi ponovljen famozni t. z. lex Kolisko: Sve pučke i građanske škole Donje Austrije imaju njemački kao nastavni jezik, te privatne škole s drugim kojim nast. jezikom ne mogu dobiti pravo javnosti. Ovaj je zakon upepen u prvom redu proti češkim priv. školama društva »Komenski«.

Grozna skupoća.

Otkad nam se zakonom od god. 1908. uredile plaće, mi se istarski učitelji ne tužimo. I priznati moramo, da nam se tada dalo, koliko je Istra mogla dati. Zlo je samo, da zakon nepravedno daje najviše novca Talijanima, jer su njihove škole, ponajviše po većim mjestima, skoro sve

same višerazrednice, te imaju mnogo sistemiziranih mjesta viših kategorija, dočim su naše po selima, gdje učitelj teže živi, ponajviše jednorazrednice, manje dvorazrednice, a sistemizovana mjesta I. kategorije pobrojiti ćemo na prstima jedne ruke. Kad te nepravdnosti ne bi bilo, godine 1908. bili bismo dakle zadovoljni. Valja pak znati, da se one godine sve počelo za blizu polovicu jeftinije nego danas, te ako današnja nesnosna skupoća ne prestane (česa nije očekivati za ovako slabih ljetina), mi već ne možemo biti zadovoljni s našim plaćama. Siromašna je naša Istra, te znamo, da će joj biti teško dopriniti i daljih žrtava za školstvo. Zato pak postavljamo na srce našim zastupnicima, da rade kod vlade na to, da ona doprinese siromašnijim pokrajinama za pučko školstvo, ako već ne će, da same škole preuzme u svoju upravu.

Narodnost školske djece u Hrvatskoj.

U škol. godinama 1908. 09. i 1909. o. bilo je 179.016 odnosno 183.791 učenik hrv.-srbske narodnosti, 12.916 odn. 13.222 njemačke, 8.712 odn. 9.342 mađarske, 3.020 odn. 2.997 češke, 2.089 odn. 2.052 slovačke, 867 odn. 852 rusinske, 233 odn. 208 slovenske i 227—208 raznih narodnosti, ukupno 207.079 odn. 212.672.

Broj školske djece hrv.-srb. narodnosti povećao se dakle u jednoj škol. godini još ne za 2,7%, njemačke skoro za 2,4%, a mađarske za skoro 8%, dočim je broj djece drugih (slavenskih) narodnosti pao. To se je dogodilo za »ustavne« vlade bana Tomašića.

U Kranjskoj.

bilo je koncem sunčane godine 1910. ukupno 97.416 djece, dužne polaziti školu i to 48.722 dječaka i 48.694 djevojčica.

Osnivanje »Učiteljskih kotar. zajednica (bratstva)«.

Učiteljstvo se bori za poboljšanje svojih materijalnih i moralnih prilika. Pokazalo se tečajem vremena, da osim općih nevolja, ima svaki učitelj neprilika, koje

su skopčane s onim mjestom, u kojem službuje. Budući pako da lokalne prilike i neprilike učiteljeve najbolje poznaju drugovi učitelji, koji služe tamo u okolici, zato je najbolje, da si osnuju lokalna kotarska udruženja, koja će najbolje znati, komu je i kakova pomoć najpotrebnija, pa će to i drugim kotarskim udruženjima priopćiti uz poziv, da pomognu drugu. Kotarske učiteljske zajednice imaju dakle humanitarnu svrhu, dočim za pedagoško raspravljanje opstoje druga učiteljska društva. Pravila tih zajednica raspravljena su i prihvaćena na skupštini u dvorani »Kola«, gdje su se poslije mnogo godina opet po prvi put sastali učitelji i učiteljice bez razlike vjere i političke stranke na zajednički rad i izabrali prema tome privremeni odbor, u kome ima učitelja i učiteljica Hrvata i Srba. Sve upute o kotar. učitelj. zajednicama daje: »Uprava privr. odbora za osnivanje kotarskih zajednica. (Zagreb. Jelisavina ulica 10.)

Štamparska pogreška.

U zadnjem broju našega lista str. 182. treći redak odozdo mjesto: probudit, čitaj: prođubit.

Po zaključku lista.

Dne 23. o. mj. obdržavan bi u »Nar. Domu« u Pazinu dobro posijećen pouzdanički sastanak, na kome se svestrano raspravljalo pitanje hrv. učitelj. škole u Istri. Na koncu bila je jednoglasno prihvaćena ova rezolucija:

Narodni pouzdanici, sakupljeni na sastanku, obdržanom u Pazinu dne 23. oktobra 1911. i raspravljajući o pitanju hrv. učiteljske škole u Istri, žale pomanjkanje stega u narodnim javnim institucijama, te pozivlju zastupnike:

a) da pod odgovornošću pred narodom uzrade, da to pitanje bude čim prije riješeno u smislu jur poprimljenog zaključka kluba naših zastupnika i narodnog vijeća i prama probiti hrvatskog naroda u Istri;

b) da se uspostavi nužna stega u narodnom javnom životu;

c) da se na shodan način upliva, da se uspostavi red na učiteljskoj u Kastvu.

Pozivlje se ujedno općinsko zastupstvo u Pazinu, da i ono shodno pokrene u smislu točke a).

Ljekarna „k svetom Ćirilu i Metodu“ u Pazinu.

Svi oni koji trpe na bolesti želuca pijući prave **Švedske kapi** povraćaju narušenom zdravlju prijašnju jakost i avježinu. **Prave Švedske kapi** služe kod slabe probave, zatvorenja, žgaravice, nadimanja, proti grčevima i bolima pod žilicom. Cijena jedne staklenke sa naputkom 2.—.

Gorski biljevni sok proti kašlju, nazebu, hunjavici, prehladi, kataru, težkom disanju, promuklosti i hrapavosti itd. Cijena jedne staklenke sa naputkom za odrasle 1:20 a za djecu —80 fil.

Ljekovito Kina Vino sa željezom služi sa dobrim uspjehom kod biljedobe, slabokrvnosti, nemoći i slabosti. Osobito se preporuča za bljedu i slabe žene i djevojke. Cijena jedne staklenke sa naputkom 1:60.

Mazilo ili Fluid upotrebljava se proti krstobolji, kalamu i trganju u kostima i žilama. Pomaže proti grčevima, ukočenosti, bodcu, reumatizmu itd. Cijena jedne staklenke sa naputkom 1:50.

Ljekarna «k svetom Ćirilu i Metodu» preporuča nadalje bogato skladište lijekova kao: Francusku droždjenicu, Mineralne vode, sve vrste ovojja, veterinarske preparate (prah za blago), fini Rum, čaj, konjak, Malagu, Marsalu, vodu za usta, vodu za kosu, kapljice proti zubobolji, lijek proti kurjim očima, fini sapuna, parfema (mirisala) itd.

Ljekarna «k svetom Ćirilu i Metodu» u Pazinu.

MATE JURIČIĆ, krojački majstor

Pazin

preporuča se slavnom općinstvu
za prigotavljanje raznovrsnih
odijela najnovijeg kroja.

Radnja točna.
Cijene umjerene.

Utemeljena godine 1894. •

• Telefona broj 38. • • •

• Pošt. čeka broj 60.797. •

Brz. naslov: Tiskara Laginja Pula.

Papirnica. :: ::

:: Narodna tiskara

:: Tvornica pečata.

i knjigovežnica ::

Laginja i drug. :: Pula

:: Via Giulia broj 1. ::

Preporuča slav. učiteljstvu slijedeće navedene
• • • školske tiskanice: • • •

• Alfabetički popis. • Glavni imenik. • Inventar.
• Iskaz izostataka. • Iskaz o okolnosti učenika.
• Iskaz djece o obvezatnosti polaska škole. •
• Ispitna svjedodžba. • Kronika. • Matica. • Na-
mira vrhu učiteljske plaće. • Odlaznica. • Ot-
pusnica. • Opravični zapisnik. • Popis knjižnice.
• Razrednica. • Svjedodžba polaznica. • Školske
obavijesti. • Tjednik. • Proračun škole i t. d. •

Izim tih držimo na skladištu općinske, crkvene,
• • • posujilničke i sudbenopravne tiskanice. • • •

Preporučamo svoje bogato skladište svih kan-
• • • celarijskih potreština. • • •

• • • Dnevna otprema poštom i željeznicom. • • •

Poslali pretplatu za g. 1907.

Š. Červar, Zrenj K 4.—

Poslali pretplatu za g. 1908.

Š. Červar, Zrenj K 3.—

Poslali pretplatu za g. 1909.

A. Mikiša, Grimalda K 5.—

Poslali pretplatu za g. 1910.

A. Mikiša, Grimalda K 5.—
 J. Justić, Opatija > 5.—
 I. Sancin, Buzet > 5.—
 A. Barbalić, Beli > 5.—
 F. Kramberger, Kopar > 5.—
 B. Bekar, Pula > 5.—
 A. Mateljan, Ližnjan > 5.—
 M. Filinić, Malinska > 5.—
 J. Poropat, Klana > 5.—
 A. Flego, Buzet > 5.—
 M. Radić, Malinska > 5.—
 E. Drnjević, Barban > 5.—
 R. Jelušić, Pula > 5.—
 H. Rutzner, Pula > 5.—
 A. Šepić, Opatija > 5.—
 B. Deprato, Trst > 5.—

Poslali pretplatu za g. 1911.

I. Omahen, Podgrad K 5.—
 J. Križman, Tinjan > 5.—
 T. Kraljić, Poljice > 5.—
 Glav. općine, Veprinac > 5.—
 Đ. Corazza, Rovinj > 5.—
 I. Bersenda, Pićan > 2.50

J. Justić, Opatija K 2.50
 I. Sancin, Buzet > 5.—
 A. Barbalić, Beli > 5.—
 B. Bekar, Pula > 5.—
 Dr. A. Gršković, Krk > 5.—
 I. Sintić, M. Lošinj > 5.—
 A. Mateljan, Ližnjan > 5.—
 M. Filinić, Malinska > 5.—
 A. Pilat, Trvić > 2.50
 Društvo »Naprijed«, Klana > 5.—
 Samostan sv. Franje, Krk > 5.—
 I. Kosić, M. Novaci > 2.50
 E. Dukić, Sv. Katarina > 5.—
 I. Zović, Vranja > 5.—
 E. Drnjević, Barban > 2.50
 A. Nedvěd, Oprtalj > 2.50
 M. Svoboda, Labin > 5.—
 J. Ladavac, Pazin > 5.—
 R. Jelušić, Pula > 5.—
 L. Oklobžia, Pula > 5.—
 H. Rutzner, Pula > 5.—
 L. Sloković, Sv. Petar u šumi > 3.27
 J. Dminić, Krk > 2.50
 I. Koršić, Pula > 5.—
 I. Radoslović, Ilovik > 5.—
 J. Kirinčić, Sv. Matej > 5.—
 V. Nazor, Kastav > 5.—
 Hrv. učit. škola, Kastav > 5.—
 P. Matanić, Pazin > 5.—
 M. Kinkela, Mihotići > 5.—

Poslali pretplatu za g. 1912.

Đ. Corazza, Rovinj K 5.—
 I. Bersenda, Pićan > 5.—

Poslali pretplatu za g. 1913.

I. Bersenda, Pićan K 2.50